

Kochieva_Karaeva 2

Кочиева_Караева 2

Кочиева_Караева 2

The text was recorded in 2011 in Alagir from Kochieva Manana Yasonovna (Alagir resident, immigrant from South Ossetia), Karaeva Zoja Gavoen (Alagir resident), Bizhelova Serafima Ziboevna (Alagir resident, was born in 1939)

Текст записан в г. Алагир в 2011 у Кочиева Манана Ясоновна (жительница Алагира, выходец из Южной Осетии), Караева Зоя Габоевна (жительница Алагира), Биджелова Серафима Зибоевна (жительница Алагира, 1939 г.р.). Записывали: О.И. Беляев, А.П. Выдрин, Н.В. Сердобольская

Text 2013. Interlinearized by Arseniy Vydrin

Текст 2013. Глоссировал Арсений Выдрин

1.1 **Биджелова Серафима** : **Стæй хъазт та** ?
 Биджелова Серафима стæй хъазт =та
 Биджелова Серафима потом танцы =же

А танцы?

1.2 **Дежурный** .
 дежурный

1.3 **Ам** – **чызджытæ** , **ам** – **лæппутæ** , **æмæ-иу**
 ам чыздж -ытæ , ам лæппу -т -æ æмæ =иу
 DemProx.IN девочка PL DemProx.IN мальчик PL NOM и =ITER

рахахх кодта , **æмæ-иу** **рахызти**
 ра- хахх код -т -а æмæ =иу ра- хызт -и
 PV черта делать TR PST.TR.3SG и =ITER PV заходить PST.INTR.3SG

æнæдзургæйæ **чызг дæр** , **лæппу дæр** .
 æнæ= дзур -гæ -йæ чызг =дæр лæппу =дæр
 без= говорить CONV ABL девочка =PTCL мальчик =PTCL

Здесь – девушки, здесь – молодые люди, и он прочерчивал, и выходили без слов и девушка, и парень.

1.4 **Ныр та кæрæдзиуыл** **нындæгъынц** **æмæ афтæ**
 ныр =та кæрæдзи =уыл ны- ндæгъ -ынц æмæ афтæ
 сейчас =же RCP =2PL.ENCL.SUPER PV прилипать PRS.3PL и так

кафын байдайынц .
 каф -ын ба- йдай -ынц
 танцевать INF PV начинать/ся PRS.3PL

А сейчас прилипнут друг к другу и так начинают танцевать.

2 **Кочиева Манана** : **Нæ ирæгты нын мауал**
 Кочиева Манана нæ= ирæ -тт -ы =нын мауал
 Кочиева Манана POSS.1PL= осетинский PL GEN =1PL.ENCL.DAT больше.не

худинаг кæнут , нормальный ныхас дзурут
худинаг кæн -ут нормальный ныхас дзур -ут
позор делать IMP.2PL нормальный слово говорить IMP.2PL

Кочиева Манана: Не позорьте уже наших осетин, говорите нормально.

3.1 Биджелова Серафима : Тынг раст зæгъынц
Биджелова Серафима тынг раст зæгъ -ынц
Биджелова Серафима очень истинный сказать PRS.3PL

Биджелова Серафима: Очень правильно они говорят.

3.2 Цы уынын , уый , цы æрæйæфтон , уыдон
цы уын -ын уый цы æр- æйæфт -он уыдон
что видеть PRS.1SG DemDist что PV догнать PST.TR.1SG DemDist.PL

Что вижу, это, что я застала, об этом.

3.3 Æмæ мын фæзæгъынц : « Сима , ды кæй
æмæ =мын фæ- зæгъ -ынц Сима ды кæй
и =1SG.ENCL.DAT PV сказать PRS.3PL Сима ты COMP

дзурыс , уыдон раджы уыдысты , нæ
дзур -ыс уыдон раджы уыд -ысты нæ
говорить PRS.2SG DemDist.PL.NOM давно быть PST.INTR.3PL NEG

хъæуынц ».
хъæу -ынц
быть.нужным PRS.3PL

И мне говорят: «Сима, то, что ты говоришь, это дела давно минувших дней, они не нужны».

4.1 Караева Зоя : Ирон адаем кæддæриддæр отличатся
Караева Зоя ирон адаем кæд -дæриддæр отличатся
Караева Зоя осетинский люди когда либо
всегда

кодтой , бæрæг дардтой се ‘ гъдауæй
код -т -ой бæрæг дард -т -ой се= гъдау -æй
делать TR PST.TR.3PL заметный содержать TR PST.TR.3PL POSS.3PL= обычай ABL

Караева Зоя: Осетины всегда отличались своими обычаями.

4.2 Ирон , гъе ныр иннæтæн нæ зонын , фæлæ ирон
ирон гъе ныр иннæ -т -æн нæ зон -ын фæлæ ирон
осетин ну сейчас другой PL DAT NEG знать PRS.1SG но осетинский

адаем йе ‘ гъдауæй уыди алы ран дæр бæрæг
адаем йе= гъдау -æй уыд -и алы ран =дæр бæрæг
люди POSS.3SG= обычай ABL быть PST.INTR.3SG каждый место =PTCL заметный

Осетины, о других я не знаю, но осетина везде было видно по его манерам.

4.3 Алы ран дæр .
 алы ран =дæр
 каждый место =PTCL

Везде.

5 Кочиева Манана : Уæд , гъе уæды рæстæджы уæд-иу мæнæ
 Кочиева Манана уæд гъе уæд -ы рæстæдж -ы уæд =иу мæнæ
 Кочиева Манана тогда ну тогда GEN время INESS тогда =ITER вот
 DISC

даргъ къабатимæ , носкъитимæ , сæрбæттæнимæ ,
 даргъ къаба -т -имæ носкъи -т -имæ сæр бæтт -æн -имæ
 длинный платье PL COMIT носки PL COMIT голова связывать INF2 COMIT
 платок

кæм ма и гъе ныр ?
 кæм =ма и гъе ныр
 где =ещё EXST ну сейчас

Кочиева Манана: Тогда, в те времена вот с длинными платьями, с чулками, с платками, где еще это сейчас?

6 Караева Зоя : Мæнæ ай ас уыдтæн , ай
 Караева Зоя мæнæ ай ас уыд -тæн ай
 Караева Зоя вот DemProx.NOM возраст быть PST.INTR.1SG DemProx.NOM
 DISC

ас , æмæ-иу мæ фыды фæстæ лæгтæ куы
 ас æмæ =иу мæ= фыд -ы фæстæ лæг -т -æ куы
 возраст и =ITER POSS.1SG= отец GEN после человек PL NOM если

рбацыди махмæ , уæд гъе ныр мæ дыууæ
 рба- цыд -и махмæ уæд гъе ныр мæ= дыууæ
 PV идти PST.INTR.3SG мы.ALL тогда ну сейчас POSS.1SG= два

æфсымæрæй хæдзары кæд чи уыди , æмæ-иу цыппар
 æфсымæр -æй хæдзар -ы кæд чи уыд -и æмæ =иу цыппар
 брат ABL дом INESS если кто быть PST.INTR.3SG и =ITER четыре

лæгæй куы бадтысты , уæддæр сын
 лæг -æй куы бадт -ысты уæддæр =сын
 муж ABL если сидеть PST.INTR.3PL все-таки =3PL.ENCL.DAT

уырдыглаууаг хъуыди
 уырдыг лæуу -æг хъуыд -и
 вертикальное положение стоять PTCP.PRS быть.нужным PST.INTR.3SG

Уырдыглаууаг - младший, прислуживающий стоя у стола, буквально "стоящий вертикально"
 Караева Зоя: Я была возрастом как эта девочка, такая, и если вмести с моим отцом в дом к нам приходили мужчины, а кто из моих братьев когда бывал дома, и если сидели они вчетвером, им все равно нужен был уырдыглаууаг.

7 **Биджелова Серафима** : **Афтæ уыди**
 Биджелова Серафима афтæ уыд -и
 Биджелова Серафима так быть PST.INTR.3SG

Биджелова Серафима: Так было.

8.1 **Караева Зоя** : **Æмæ-иу маæ гыццыл къух бафæллади**
 Караева Зоя æмæ =иу маæ= гыццыл къух ба- фæллад -и
 Караева Зоя и =ITER POSS.1SG= маленький рука PV уставать PST.INTR.3SG

, **æмæ-иу мын æй стьолыл æвæрын дæр**
 æмæ =иу =мын =æй стьол -ыл æвæр -ын =дæр
 и =ITER =1SG.ENCL.DAT =3SG.ENCL.GEN стол SUPER класть INF =PTCL

нæ уагъта маæ фыд
 нæ уагът -а маæ= фыд
 NEG разрешать PST.TR.3SG POSS.1SG= отец

Караева Зоя: И моя маленькая рука уставала, а мой отец мне даже на стол не разрешал его [графин] положить.

8.2 **Æмæ-иу гъе уыцы графин , литр æмæ рдæг йедтæмæ нæ**
 æмæ =иу гъе уыцы графин литр æмæ рдæг йедтæмæ нæ
 и =ITER ну тот графин литр и половина кроме NEG

уыди , **æмæ-иу бонырдаем , æмæ уыцы графин нызт**
 уыд -и æмæ =иу бон -ырдаем æмæ уыцы графин нызт
 быть PST.INTR.3SG и =ITER день DIR и тот графин пить.PART.PST

нæ фæци
 нæ фæци
 NEG PV+быть.PRS.3SG

И этот графин, он был всего полторалитровый, и время к утру, и этот графин все не заканчивался.

9 **Биджелова Серафима** : **Нæ фæци , это точно знаю**
 Биджелова Серафима нæ фæци это точно знаю
 Биджелова Серафима NEG PV+быть.PRS.3SG знаю

Биджелова Серафима: Не заканчивался, это точно знаю.

10.1 **Караева Зоя** : **Нæ-иу фæци уый , цыппар**
 Караева Зоя нæ =иу фæци уый цыппар
 Караева Зоя NEG =ITER PV+быть.PRS.3SG DemDist.NOM четыре

лæгæн-иу уый нызт нæ фæци
 лæг -æн - =иу уый нызт нæ фæци
 человек DAT =ITER DemDist пить.PART.PST NEG PV+быть.PRS.3SG

афтæмæй-иу бæркад загътой , æмæ-иу ацыдысты
 афтæмæй - =иу бæркад загът -ой æмæ =иу а- цыд -ысты
 так =ITER изобилие сказать PST.TR.3PL и =ITER PV идти PST.INTR.3PL

Караева Зоя: Не заканчивался, вчетвером они не допивали его, так говорили баркад (последний застольный тост) и расходились.

10.2 **Фæлæ-иу таурæгътæ** , **таурæгътæм рæвдз дæн** ,
 фæлæ =иу таурæгъ -т -æ таурæгъ -т -æм рæвдз дæн
 но =ITER легенда PL NOM легенда PL ALL готовый быть.PRS.1SG

æмæ-иу гъе уыдонмæ хъуыстон , **уыцы таурæгътæм**
 æмæ =иу гъе уыдон -мæ хъуыст -он уыцы таурæгъ -т -æм
 и =ITER ну DemDist.PL.NOM ALL слышать PST.TR.1SG тот легенда PL ALL

, **æмæ афтæмæй**
 æмæ афтæмæй
 и так

Но легенды, легенды и я сама легко могу рассказать, и я слушала их, эти легенды, и так...

10.3 **Æмбисæндтæ дæр** , **алцыдæр** .
 æмбисæнд -т -æ =дæр алцыдæр
 пословица PL NOM =PTCL всё

И разные пословицы, всё.

10.4 **Кæм бахъæуы** , **уым æй фæзæгъын**
 кæм ба- хъæу -ы уым =æй фæ- зæгъ -ын
 где PV быть.нужным PRS.3SG DemDist.IN =3SG.ENCL.GEN PV сказать PRS.1SG
 там

Где требуется, я говорю.

10.5 **Фæлæ дын нæ зæгъын** , **графин** , **гъе уыцы**
 фæлæ =дын нæ зæгъ -ын графин гъе уыцы
 но =2SG.ENCL.DAT PTCL сказать PRS.1SG графин ну тот

графин-иу цыппар лæгæн нуæзт нæ фæци .
 графин - =иу цыппар лæг -æн нуæзт нæ фæци
 графин =ITER четыре человек DAT напиток NEG PV+быть.PRS.3SG

Но я же говорю, графин, этот графин вчетвером они не допивали.

11.1 **Биджелова Серафима : Графины дзаг арахъ æрæвæрдта**
 Биджелова Серафима графин -ы дзаг арахъ æр- æвæрд -т -а
 Биджелова Серафима графин GEN полный самогон PV класть TR PST.TR.3SG

, **æмæ-иу ныхæстæ кодтой** , **кодтой** ,
 æмæ =иу ныхæс -т -æ код -т -ой код -т -ой
 и =ITER слово PL NOM делать TR PST.TR.3PL делать TR PST.TR.3PL

кодтой , **æмæ-иу кæд банызтой фæйна ахæмы**
 код -т -ой æмæ =иу кæд ба- нызт -ой фæйна ахæм -ы
 делать TR PST.TR.3PL и =ITER если PV пить PST.TR.3PL по такой GEN

дыууæ лæджы
 дыууæ лæдж -ы
 два человек GEN

Биджелова Серафима: Поставил полный графин араки, и они разговаривали, разговаривали, разговаривали, и если выпивали вот по столько (показывает) вдвоем.

11.2 И всё
 и всё

И все.

12.1 Караева Зоя : Афгæ уыди уæд
 Караева Зоя афгæ уыд -и уæд
 Караева Зоя так быть PST.INTR.3SG тогда

Караева Зоя: Тогда было так.

12.2 Сæхæдæг бадынц , сæхæдæг арахъ графины
 сæ= хæдæг бад -ынц сæ= хæдæг арахъ графин -ы
 POSS.3PL= REFL сидеть PRS.3PL POSS.3PL= REFL самогон графин GEN

йедæй нæ уагътой сæхæдæг
 йед -æй нæ уагът -ой сæ= хæдæг
 HES ABL NEG разрешать PST.TR.3PL POSS.3PL= REFL

Сами они сидят, сами не наливали из графина араку.

12.3 Уырдыглаууæг сын хъуыди
 уырдыг лауу -æг =сын хъуыд -и
 вертикальное положение стоять PTCP.PRS =3PL.ENCL.DAT быть.нужным PST.INTR.3SG

Уырдыглаууæг - младший, прислуживающий стоя у стола, буквально "стоящий вертикально"
 Им нужен был уырдыглаууæг.

12.4 Дыууæ лæгæн дæр , æртæ лæгæн дæр , цыппар
 дыууæ лæг -æн =дæр æртæ лæг -æн =дæр цыппар
 два человек DAT =PTCL три человек DAT =PTCL четыре

лæгæн дæр уырдыглаууæг хъуыди
 лæг -æн =дæр уырдыг лауу -æг хъуыд -и
 человек DAT =PTCL вертикальное положение стоять PTCP.PRS быть.нужным PST.INTR.3SG

Даже для двоих, и для троих, и для четырех человек нужен был уырдыглаууæг.

12.5 Æмæ-иу мæ къæхтæ бафæлладысты , æмæ-иу
 æмæ =иу мæ= къæх -т -æ ба- фæллад -ысты æмæ =иу
 и =ITER POSS.1SG= нога PL NOM PV уставать PST.INTR.3PL и =ITER

мæхинымæры , адон , зæгъын , нæма цауынц
 мæ= хи нимæр -ы адон зæгъ -ын нæма цау -ынц
 POSS.1SG= REFL.GEN про себя GEN эти сказать PRS.1SG ещѐ.не идти PRS.3PL

И у меня ноги уставали, и про себя я думала, они, говорю, не идут еще.

12.6 **Фæлæ-иу** **мын** **цы** **гæнæн** **уыди**
 фæлæ =иу =мын цы гæнæн уыд -и
 но =ITER =1SG.ENCL.DAT что возможность быть PST.INTR.3SG

Но что мне оставалось делать.

12.7 **Мæ** **фыд** **йед** **уыди** ... **Чызджытæ** **йедтæ**
 мæ= фыд йед уыд -и чыздж -ыт -æ йед -т -æ
 POSS.1SG= отец HES быть PST.INTR.3SG девочка PL NOM HES PL NOM

куыд **ыскъæфта** , **уый** **зоныс** ?
 куыд ыскъæфт -а уый зон -ыс
 как похищать PST.TR.3SG DemDist.GEN знать PRS.2SG

Мой отец был... Знаешь, как он невест воровал?

12.8 **Иу** , **Нартыхъæуккаг** **лæппу** **Рассветы** **ус**
 иу Нарт -ы хъæу -ккаг лæппу Рассвет -ы ус
 один Нарт GEN село SUF мальчик Рассвет INESS женщина

куырда , **æмæ** **йыл** **æртæ** **азы**
 куырда -т -а æмæ =йыл æртæ аз -ы
 просить TR PST.TR.3SG и =3SG.ENCL.SUPER три год GEN

дзырдта , **æмæ** **йын** **æй** **нæ**
 дзырд -т -а æмæ =йын =æй нæ
 говорить TR PST.TR.3SG и =3SG.ENCL.DAT =3SG.ENCL.GEN NEG

лæвæрдта **фыд** .
 лæвæрд -т -а фыд
 давать TR PST.TR.3SG отец

Нарт - село в Ардонском районе Северной Осетии.

Один парень из села Нарт сватался девушке в Рассвете, и три года он ей сватался, а ее отец не отдавал ее замуж за него.

12.9 **Фæлтау** , **дам** , **мæ** **чызджы** **амардзынæн** , **цæй**
 фæлтау =дам мæ= чыздж -ы а- мар -дзынæн цæй
 лучше =мол POSS.1SG= девочка GEN PV убивать FUT.1SG что.GEN

нæ **фæлтау** , **дам** , **æй** **уыцы** **лæппуйæн** **раттон**
 нæ фæлтау =дам =æй уыцы лæппу -йæн ратт -он
 NEG лучше =мол =3SG.ENCL.GEN тот мальчик DAT дать SBJV.1SG

Лучше, говорит, я убью свою дочь, чем отдам ее за этого парня.

12.10 **Æмæ** **уæд** ... **мæ** **фыды** **нæ** **зыдтой** , **чи**
 æмæ уæд мæ= фыд -ы нæ зыд -т -ой чи
 и тогда POSS.1SG= отец GEN NEG знать TR PST.TR.3PL кто

куырдта	ус	уый	мæ	фыды	нæ
куырд -т -а	ус	уый	мæ=	фыд -ы	нæ
просить TR PST.TR.3SG	женщина	DemDist.NOM	POSS.1SG=	отец GEN	NEG

зыдта	фæлæ йе	рдхæрдтæ	чи сты
зыд -т -а	фæлæ йе=	рдхæрд -т -æ	чи сты
знать TR PST.TR.3SG	но POSS.3SG=	побратим PL NOM	кто быть.PRS.3PL

уыцы лæппуйæн	уыдонæй	чидæртæ	мæ	фыды
уыцы лæппу -йæн	уыдон -æй	чи -дæр -т -æ	мæ=	фыд -ы
тот мальчик DAT	DemDist.PL ABL	кто INDEF PL NOM	POSS.1SG=	отец GEN

зыдтой
 зыд -т -ой
 знать TR PST.TR.3PL

И тогда... моего отца не знали, тот, кто женился, не знал моего отца, но его друзья, этого парня, из них кто-то знал моего отца.

12.11 Æмæ йын	афтæ зæгъынц	мах	дам
æмæ =йын	афтæ зæгъ -ынц	мах	=дам
и =3SG.ENCL.DAT	так сказать PRS.3PL	мы.NOM	=мол

Хъæдгæроны иу лæг зонæм	Хъуылаты Габо	æмæ	дам
Хъæдгæрон -ы иу лæг зон -æм	Хъуылаты Габо	æмæ	=дам
Кадгарон INESS один человек	знать PRS.1PL Кулаев Габо	и	=мол

æй	уый	куы нæ	рахæсса	уæд	дам
=æй	уый	куы нæ	ра- хæсс -а	уæд	=дам
=3SG.ENCL.GEN	DemDist.NOM	если NEG	PV носить SBJV.3SG	тогда	=мол

дын	æй	ничи	рахæсдзæн
=дын	=æй	ничи	ра- хæс -дзæн
=2SG.ENCL.DAT	=3SG.ENCL.GEN	никто	PV носить FUT.3SG

И они говорят ему, мы, говорит, в Кадгароне знаем одного человека, Кулаева Габо, и если, говорят, он не сможет украсть ее, то, говорят, никто ее не украдет.

12.12 Уæд ма æрыгон уыди
уæд =ма æрыгон уыд -и
тогда =ещё молодой быть PST.INTR.3SG

Тогда он был еще молодым.

12.13 Æмæ йæм	æрбацыдысты	уыцы лæппутæ	уыцы
æмæ =йæм	æрба- цыд -ысты	уыцы лæппу -т -æ	уыцы
и =3SG.ENCL.ALL	PV идти PST.INTR.3PL	тот мальчик PL NOM	тот

лæппуйы	æрдхæрдтæ	æмæ йын	афтæ зæгъынц
лæппу -йы æрдхæрд -т -æ	æмæ =йын	афтæ зæгъ -ынц	
мальчик GEN	побратим PL NOM	и =3SG.ENCL.DAT	так сказать PRS.3PL

Габо , **Рассвет****мæ** **чызг** ...
 Габо **Рассвет** -мæ **чызг**
 Габо **Рассвет** ALL **девушка**

И к нему пришли эти парни, друзья этого молодого человека, и говорят ему, Габо, в Рассвет за девушкой...

12.14 **Рассвет****æй** , **дам** , **чызг** **ыскъæфын** **хъæуы**
 Рассвет -æй =дам чызг ыскъæф -ын хъæу -ы
 Рассвет ABL =мол девушка похищать INF быть.нужным PRS.3SG

Нартыхъæумæ

Нарт -ы хъæу -мæ
 Нарт GEN село ALL

Из Рассвета, мол, надо украсть девушку [и привезти ее] в село Нарт.

12.15 **Æмæ** , **дам** , **мын** **дардæй** **йæ** **хæдзар**
 æмæ =дам =мын дард -æй йæ= хæдзар
 и =мол =1SG.ENCL.DAT далекий ABL POSS.3SG= дом

бацамонут , **æмæ** , **дам** , **æй** **мæхи**
 бац- амон -ут æмæ =дам =æй мæ= хи
 PV показывать IMP.2PL и =мол =3SG.ENCL.GEN POSS.1SG= REFL.GEN

бар **уадзут**
 бар уадз -ут
 разрешение разрешать IMP.2PL

И, говорит, издали покажите мне ее дом, и, говорит, предоставьте это мне.

12.16 **Æмæ** **йын** **æй** **бацамыдтой** , **хæдзар**
 æмæ =йын =æй бац- амыд -т -ой хæдзар
 и =3SG.ENCL.DAT =3SG.ENCL.GEN PV показывать TR PST.TR.3PL дом

кæм **и** , **чызджы** **хæдзар** , **уый**
 кæм и чыздж -ы хæдзар уый
 где EXST девушка GEN дом DemDist.GEN

И показали ему, где дом находится, дом девушки.

12.17 **Æмæ** **иу** **хур** **бон** **æрцауы** **бæхыл** , **барæг** **бæхыл**
 æмæ иу хур бон æр- цау -ы бæх -ыл барæг бæх -ыл
 и один солнце день PV идти PRS.3SG конь SUPER всадник конь SUPER

, **сæ** **уынджы** **æмæ** **кассы** , **æмæ** **чызг** **йæ**
 сæ= уындж -ы æмæ кæс -ы æмæ чызг йæ=
 POSS.3PL= улица INESS и смотреть PRS.3SG и девушка POSS.3SG=

фыдимæ **цаехæрадоны** **кусы**
 фыд -имæ цаехæрадон -ы кус -ы
 отец COMIT огород INESS работать PRS.3SG

И одним солнечным днем он едет на коне, на оседланном коне, по их улице и смотрит, а девушка со своим отцом работает в огроде.

12.18 **Æмæ маэ фыд уыдоны уыны , æмæ**
 æмæ маэ= фыд уыдон -ы уын -ы æмæ
 и POSS.1SG= отец DemDist.PL GEN видеть PRS.3SG и

æрхызти сæ дуармæ , дуар бахоста , æмæ
 æр- хызт -и сæ= дуар -мæ дуар ба- хост -а æмæ
 PV лезть PST.INTR.3SG POSS.3PL= дверь ALL дверь PV бить PST.TR.3SG и

йæм фыд рацыди
 =йæм фыд ра- цыд -и
 =3SG.ENCL.ALL отец PV идти PST.INTR.3SG

И мой отец видит их, и спешился у их дома, постучал в дверь, и ее отец вышел к нему.

12.19 **Æмæ , дам , бахатыр кæн , хур бон , дам ,**
 æмæ =дам ба- хатыр кæн -*0 хур бон =дам
 и =мол PV прощение делать IMP.2SG солнце день =мол

у , æмæ , дам , сдойны дæн
 у æмæ =дам с- дойны дæн
 быть.PRS.3SG и =мол PV жаждущий быть.PRS.1SG

И, говорит, извините, день солнечный, и я, говорит, очень пить хочу.

12.20 **Æмæ , дам , кæсын , æмæ , дам , фæндагыл ничи**
 æмæ =дам кæс -ын æмæ =дам фæндаг -ыл ничи
 и =мол смотреть PRS.1SG и =мол путь SUPER никто

и
 и
 EXST

И, говорит, смотрю, а на дороге никого нет.

12.21 **Сымах , дам , цæхæрадоны ауыдтон , æмæ , дам**
 сымах =дам цæхæрадон -ы а- уыд -т -он æмæ =дам
 вы =мол огород INESS PV видеть TR PST.TR.1SG и =мол

, загътон , адонмæ бахойон , æмæ мын дон
 загът -он адон -мæ ба- хой -он æмæ =мын дон
 сказать PST.TR.1SG эти ALL PV бить SBJV.1SG и =1SG.ENCL.DAT вода

бануазын кæной
 ба- нуаз -ын кæн -ой
 PV пить INF делать SBJV.3PL

Вас, говорит, в огороде увидел, и, мол, подумал, постучу-ка я к ним, и они дадут мне воды напиться.

12.22 **Æмæ уæд уый чызгмæ бадзырдта**
 æмæ уæд уый чызг -мæ ба- дзырд -т -а
 и тогда DemDist.NOM девочка ALL PV говорить TR PST.TR.3SG

И тогда он позвал девушку.

12.23 **Ну , амæн рассчитыват гонд удысты уже**
 ну амæн рассчитыват гонд уыд -ысты уже
 HES этот.DAT делать.PTCP.PST быть PST.INTR.3PL уже

йæ фæндтæ
 йæ= фæнд -т -æ
 POSS.3SG= решение PL NOM

Ну, у этого все было рассчитано, все его мысли.

12.24 **Æмæ чызгмæ бадзырдта æмæ афтæ зæггы**
 æмæ чызг -мæ ба- дзырд -т -а æмæ афтæ зæгъ -ы
 и девочка ALL PV говорить TR PST.TR.3SG и так сказать PRS.3SG

чызг , рауай-ма , мæнаæ , дам-ма , уазæгаен
 чызг ра- уай -*0 - =ма мæнаæ =дам - =ма уазæг -æн
 девочка PV скакать IMP.2SG =ещё вот =мол =ещё гость DAT
 DISC

дон радав
 дон ра- дав -*0
 вода PV нести IMP.2SG

И позвал он девушку и говорит ей, девочка, иди-ка принеси гостю воды, мол.

12.25 **Æмæ чызг чи у , уый бацыд æмæ**
 æмæ чызг чи у уый ба- цыд -*0 æмæ
 и девочка кто быть.PRS.3SG DemDist.NOM PV идти PST.INTR.3SG и

кружкайы дон рахаста , æмæ йæ афтæ аккуратно
 кружка -йы дон ра- хаст -а æмæ =йæ афтæ аккуратно
 кружка INESS вода PV носить PST.TR.3SG и =3SG.ENCL.GEN так

слæвæрдта ...
 с- лæвæрд -т -а
 PV давать TR PST.TR.3SG

И девушка зашла, вынесла в кружке воды, и аккуратно подала ему...

12.26 **Хæрдмæ на , бæхæй æрхызти , æмæ**
 хæрд -мæ на бæх -æй æр- хызт -и æмæ
 подъем ALL PRED.NEG конь ABL PV лезть PST.INTR.3SG и

йæм æй балæвæрдта , æмæ
 =йæм =æй ба- лæвæрд -т -а æмæ
 =3SG.ENCL.ALL =3SG.ENCL.GEN PV давать TR PST.TR.3SG и

банызта

ба- нызт -а
PV пить PST.TR.3SG

Не вверх, он спешился, девушка подала ему, и он выпил.

12.27 **Æмæ чызгмæ кружкаæ авæрдта**, **æмæ бæхмæ**
 æмæ чызг -мæ кружкаæ а- вæрд -т -а æмæ бæх -мæ
 и девочка ALL кружка PV класть TR PST.TR.3SG и конь ALL

схызти, **æмæ барæй иннæ фарсмæ йæ йехс**
 с- хызт -и æмæ бар -æй иннæ фарс -мæ йæ= йехс
 PV лезть PST.INTR.3SG и воля ABL другой сторона ALL POSS.3SG= кнут
 нарочно

æрæппæрста, **зæхмæ æрæппæрста йæ йехс**
 æр- æппæрст -а зæх -мæ æр- æппæрст -а йæ= йехс
 PV бросать PST.TR.3SG земля ALL PV бросать PST.TR.3SG POSS.3SG= кнут

И отдал кружку девушке, сел на коня и специально с другой стороны уронил свою плеть.

12.28 **Æмæ чызгæн афтæ зæгъы**, **мæ хо**, **бахатыр**
 æмæ чызг -æн афтæ зæгъ -ы мæ= хо ба- хатыр
 и девочка DAT так сказать PRS.3SG POSS.1SG= сестра PV прощение

кæн, **мæ йехс**, **дам**, **мæ къухæй**
 кæн -*0 мæ= йехс =дам мæ= къух -æй
 делать IMP.2SG POSS.1SG= кнут =мол POSS.1SG= рука ABL

æрхауди, **æмæ**, **дам**, **ма мын æй**
 æр- хауд -и æмæ =дам =ма =мын =æй
 PV падать PST.INTR.3SG и =мол =ещё =1SG.ENCL.DAT =3SG.ENCL.GEN

сдæтт

с- дæтт -*0
PV давать IMP.2SG

И говорит девушке, сестра моя, извини, моя плеть выпала у меня из руки, и, говорит, подай мне ее, пожалуйста.

12.29 **Æмæ уый йæ фыды разæй рацыди**
 æмæ уый йæ= фыд -ы раз -æй ра- цыд -и
 и DemDist.NOM POSS.3SG= отец GEN перед ABL PV идти PST.INTR.3SG

иннæ фарсмæ, **æмæ йехс систа**, **æмæ йæ**
 иннæ фарс -мæ æмæ йехс с- ист -а æмæ =йæ
 другой сторона ALL и кнут PV брать PST.TR.3SG и =3SG.ENCL.GEN

мæ фыдмæ куы слæвæрдта, **уæд ын**
 мæ= фыд -мæ куы с- лæвæрд -т -а уæд =ын
 POSS.1SG= отец ALL когда PV давать TR PST.TR.3SG тогда =3SG.ENCL.DAT

мæ фыд йæ къух рацахста , æмæ йæ
 мæ= фыд йæ= къух рац- ахст -а æмæ йæ=
 POSS.1SG= отец POSS.3SG= рука PV ловить PST.TR.3SG и POSS.3SG=

зыввытт , зæггъгæ , æмæ йæ ам йæ
 зыввытт зæгъ -гæ æмæ =йæ ам йæ=
 бросок сказать CONV и =3SG.ENCL.GEN DemProx.IN POSS.3SG=

хъæбысы авæрдта æмæ ныххоста .
 хъæбыс -ы а- вæрд -т -а æмæ ных- хост -а
 объятие GEN PV класть TR PST.TR.3SG и PV бить PST.TR.3SG

И она со стороны своего отца перешла на другую сторону и подняла плеть, и как только она подала ее моему отцу, он схватил ее руку, закинул ее на лошадь перед собой и умчался.

12.30 Æмæ йæ йед ... Ра ... Нартыхъæуы балæууын
 æмæ =йæ йед Ра Нарт -ы хъæу -ы ба- лæуу -ын
 и =3SG.ENCL.GEN HES HES Нарт GEN село INESS PV стоять INF

кодта , чызджы .
 код -т -а чыздж -ы
 делать TR PST.TR.3SG девочка GEN

И еще... оставил девушку в селе Нарт.

12.31 Æмæ фыд чи у , уый йæ фæстæ
 æмæ фыд чи у уый йæ= фæстæ
 и отец кто быть.PRS.3SG DemDist.NOM POSS.3SG= после

кæсгæйæ баззад .
 кæс -гæ -йæ ба- ззад -*0
 смотреть CONV ABL PV оставаться PST.INTR.3SG

И отец остался смотреть ему вслед.

12.32 Æмæ уæддæр фыд ... Минæвæрттæ æрбарвитын нæ
 æмæ уæддæр фыд Минæвæр -тт -æ æрба- рвит -ын нæ
 и все-таки отец посланник PL NOM PV слать INF NEG

уæндыдысты бафидауыны тыххæй , фыдмæ .
 уæндыд -ысты ба- фидау -ын -ы тыххæй фыд -мæ
 осмеливаться PST.INTR.3PL PV мирить INF GEN для отец ALL

И все равно отец... Сватов прислать, чтобы помириться, к ее отцу они боялись.

12.33 Уый , дам , йер , дам , нæ уый уыцы
 уый =дам йер =дам нæ уый уыцы
 DemDist.NOM =мол сейчас =мол DemDist тот

мæстджынай , æмæ , дам , нын исты фыдбылызтæ
 мæстджын -ай æмæ =дам =нын исты фыдбылыз -т -æ
 рассерженный ABL и =мол =1PL.ENCL.DAT что-нибудь беда PL NOM

скæндзæн

с- кæн -дзæн
PV делать FUT.3SG

Он, говорит, злится, и говорит, может что-нибудь плохое сделать нам.

12.34 **Æмæ фыд чи у** , **уый** **афтæ зæгъы** ,
æмæ фыд чи у уый афтæ зæгъ -ы
и отец кто быть.PRS.3SG DemDist.NOM так сказать PRS.3SG

барвыста сæм , **йæхæдæг сæм**
ба- рвыст -а =сæм йæхæдæг =сæм
PV слать PST.TR.3SG =3PL.ENCL.ALL =3PL.ENCL.ALL

барвыста , **æмæ афтæ зæгъы** , **æз** , **дам** , **мæ**
ба- рвыст -а æмæ афтæ зæгъ -ы æз =дам мæ=
PV слать PST.TR.3SG и так сказать PRS.3SG я =мол POSS.1SG=

чызджы уыцы лæппуйæн раттыны бæсты амарыныл
чыздж -ы уыцы лæппу -йæн ратт -ын -ы бæсты а- мар -ын -ыл
девочка GEN тот мальчик DAT дать INF GEN вместо PV убивать INF SUPER

разы уыдтæн
разы уыд -тæн
согласный быть PST.INTR.1SG

А ее отец так говорит, он отправил к ним гонца, сам отправил, и передал: я, мол, свою дочь был готов убить, только чтобы не отдавать ее за этого парня.

12.35 **Фæлæ** , **дам** , **мæнæ мæ** **кæрты** , **мæ** **дуармæ цы**
фæлæ =дам мæнæ мæ= кæрт -ы мæ= дуар -мæ цы
но =мол вот POSS.1SG= двор INESS POSS.1SG= дверь ALL что
DISC

сæрæн лæппу федтон , **гъе уый** , **дам** , **цы**
сæрæн лæппу фед -т -он гъе уый =дам цы
ловкий мальчик PV+видеть TR PST.TR.1SG ну DemDist.NOM =мол что

лæппуйы æмбал у , **гъе уый** **дæр** , **дам** , **æвзæр**
лæппу -йы æмбал у гъе уый =дæр =дам æвзæр
мальчик GEN друг быть.PRS.3SG ну DemDist.NOM =PTCL =мол плохой

лæппу нæ уызæни
лæппу нæ уы -дзæни
мальчик NEG быть FUT.3SG

Но, говорит, тот удалец, которого я видел у себя во дворе, перед домом, если, говорит, он является его другом, то и тот парень, наверное, неплохой.

12.36 **Æмæ** , **дам** , **рарвитут** **уæ** **минавæрттæ** , **æмæ** ,
æмæ =дам ра- рвит -ут уæ= минавæр -тт -æ æмæ
и =мол PV слать PRS.2PL POSS.2PL= посланник PL NOM и

дам , бафидауæм
 =дам ба- фидау -æм
 =мол PV мирить IMP.1PL

И, говорит, присылайте сватов, и, говорит, помиримся.

12.37 **Æмæ афтæмæй бафидыдтой**
 æмæ афтæмæй ба- фидыд -т -ой
 и так PV мирить TR PST.TR.3PL

И так они помирились.

12.38 **Иу ранмæ та ацыдысты** ...
 иу ран -мæ =та а- цыд -ысты
 один место ALL =же PV идти PST.INTR.3PL

А куда-то они пошли...

12.39 **Значит , Хъахъхъæдур** ...
 значит Хъахъхъæдур -ы
 значит Дарг-Кох INESS

Дарг-Кох - село в Кировском районе Северной Осетии.

Значит, в Дарг-Кохе...

13.1 **Хъахъхъæдур се мбæлтгæй иу чызджы**
 Хъахъхъæдур -ы се= мбæл -тт -æй иу чыздж -ы
 Дарг-Кох INESS POSS.3PL= друг PL ABL один девочка GEN

скъæфынмæ хъавыди
 скъæф -ын -мæ хъавыд -и
 похищать INF ALL намереваться PST.INTR.3SG

В Дарг-Кохе один из их друзей собирался украсть девушку.

13.2 **Æмæ йын авд æфсымæры уыди**
 æмæ =йын авд æфсымæр -ы уыд -и
 и =3SG.ENCL.DAT семь брат GEN быть PST.INTR.3SG

А у нее было семь братьев.

13.3 **Авд æфсымæры йын уыди , æмæ йæ**
 авд æфсымæр -ы =йын уыд -и æмæ =йæ
 семь брат GEN =3SG.ENCL.DAT быть PST.INTR.3SG и =3SG.ENCL.GEN

куыдæй раскъæфтаиккой , уый нæ зыдтой
 куыдæй ра- скъæфт -аиккой уый нæ зыд -т -ой
 каким.образом PV похищать CNTRF.3PL DemDist.GEN NEG знать TR PST.TR.3PL

Семь братьев у нее было, и они не знали, как ее украсть.

13.4 **Æмæ æрымбырд кодтой йер цалдæр лæппуйы** ...
 æмæ æры- мбырд код -т -ой йер цал -дæр лæппу -йы
 и PV собрание делать TR PST.TR.3PL сейчас сколько INDEF мальчик GEN
 несколько

мәнаә йер мә фыд әмә ма ну-әртә ләппуйы әмә
 мәнаә йер мә= фыд әмә =ма иу әртә ләппу -йы әмә
 вот сейчас POSS.1SG= отец и =ещё приблизительно три мальчик GEN и
 DISC

Хьахьхьәдурмә фәцыдысты дыууә мәйы
 Хьахьхьәдур -мә фә- цыд -ысты дыууә мәй -ы
 Дарг-Кох ALL PV идти PST.INTR.3PL два месяц GEN

И они собрались, несколько молодых людей... вот мой отец и еще около трех парней и они ездили в Дарг-Кох два месяца.

13.5 **Сә бакомкоммә , уыцы чызгән йә бакомкоммә**
 сә= ба- комкоммә уыцы чызг -ән йә= ба- комкоммә
 POSS.3PL= PV напротив тот девочка DAT POSS.3SG= PV напротив

махән нә хәстәджытә цардысты
 махән нә= хәстәджы -т -ә цард -ысты
 мы.DAT POSS.1PL= близкий PL NOM жить PST.INTR.3PL

Напротив них, напротив этой девушки жили наши родственники.

13.6 **Æз Гуцъаты хәрәфырт дән , әмә Хьахьхьәдуры Гуцъатә**
 æз Гуцъаты хәрәфырт дән әмә Хьахьхьәдур -ы Гуцъатә
 я Гуцаев племянница быть.PRS.1SG и Дарг-Кох INESS Гуцаев

царди уым
 цард -и уым
 жить PST.INTR.3SG DemDist.IN
 там

Я племянница Гуцаевых, и там, в Дарг-Кохе жили Гуцаевы.

13.7 **Әмә уырдаем ныццыдысты-иу , әмә-иу проверка**
 әмә уырдаем ныц- цыд -ысты =иу әмә =иу проверка
 и туда PV идти PST.INTR.3PL =ITER и =ITER проверка

кодтой , авд әфсымәры йын уыди
 код -т -ой авд әфсымәр -ы =йын уыд -и
 делать TR PST.TR.3PL семь брат GEN =3SG.ENCL.DAT быть PST.INTR.3SG

әмә йын бабушкә йедтәмә ницы уыди чызгән
 әмә =йын бабушкә йедтәмә ницы уыд -и чызг -ән
 и =3SG.ENCL.DAT бабушка кроме ничто быть PST.INTR.3SG девочка DAT

И туда они ездили, и проверяли, у нее было семь братьев и бабушка только у нее была.

13.8 **Әмә бабушкә әмә чызг хицән агъуысты хуыссыдысты**
 әмә бабушкә әмә чызг хицән агъуыст -ы хуыссыд -ысты
 и бабушка и девочка отдельный комната INESS спать PST.INTR.3PL

о , фыдымад , фыдымад
 о фыд -ы мад фыд -ы мад
 да отец GEN мать отец GEN мать

И у бабушка с девушкой спали в отдельной комнате, да, бабушка, бабушка [вспомнила осетинское слово для "бабушка"].

13.9 **Æмæ лæппутæ та , æфсымæртæ та – алкæмæндæр**
 æмæ лæппу -т -æ =та , æфсымæр -т -æ =та алкæмæн =дæр
 и мальчик PL NOM =же брат PL NOM =же все.DAT =PTCL

комнат уыди , æмæ сбæрæг кодтой , чи
 комнат уыд -и æмæ с- бæрæг код -т -ой чи
 комната быть PST.INTR.3SG и PV известный делать TR PST.TR.3PL кто

дзы кæм хуыссы , чызг кæцырдыгæй хуыссы ,
 =дзы кæм хуысс -ы чызг кæцы -рдыгæй хуысс -ы
 =3PL.ENCL.ABL где лежать PRS.3SG девочка какой RCS лежать PRS.3SG

зæронд ус кæцырдыгæй хуыссы
 зæронд ус кæцы -рдыгæй хуысс -ы
 старый женщина какой RCS лежать PRS.3SG

А мальчики, братья – у каждого была отдельная комната, и они определили, кто где спит, с какой стороны девушка спала, с какой стороны старушка спала.

13.10 **Æмæ сбæрæг кодтой , æмæ уже куы**
 æмæ с- бæрæг код -т -ой æмæ уже куы
 и PV известный делать TR PST.TR.3PL и уже когда

базыдтой хабæртæ , куыдз сæм , дынджыр
 ба- зыд -т -ой хабæр -тт -æ куыдз =сæм дынджыр
 PV знать TR PST.TR.3PL известие PL NOM собака =3PL.ENCL.ALL большой

куыдз , кулдуар куыд æхгæд вæййы , уыдæттæ
 куыдз кулдуар куыд æхгæд вæйй -ы уыдæ -тт -æ
 собака ворота как закрывать бывать PRS.3SG DemDist.PL PL NOM

йедтæ , уæд рацыд ...
 йед -т -æ уæд ра- цыд
 HES PL NOM тогда PV идти

И определили и когда уже узнали положение дел (у них собака, большая собака), как бывают закрыты ворота, все это тогда...

13.11 **Æрцыдысты æмæ спълан кодтой ,**
 æр- цыд -ысты æмæ с- пълан код -т -ой
 PV идти PST.INTR.3PL и PV план делать TR PST.TR.3PL

скъæфынмæ кæцы æхсæв ацæудзысты , уый
 скъæф -ын -мæ кæцы æхсæв а- цæу -дзысты уый
 похищать INF ALL какой ночь PV идти FUT.3PL DemDist.GEN

Приехали и спланировали, в какую ночь они поедут ее красть.

13.12 **Æмæ фысыммæ** , **кæмæ уыдысты** , **нæ**
 æмæ фысым -мæ кæмæ уыд -ысты нæ=
 и хозяин (гостей) ALL кто.ALL быть PST.INTR.3PL POSS.1PL=

хæстæджытæм , **уыдоны** **зæронд ус** **уыцы зæронд усæн**
 хæстæджы -т -æм уыдон -ы зæронд ус уыцы зæронд ус -æн
 близкий PL ALL DemDist.PL GEN старый женщина тот старый женщина DAT

афтæ зæгъы , **ахсæв** , **дам** , **дын** **дæ**
 афтæ зæгъ -ы ахсæв =дам =дын дæ=
 так сказать PRS.3SG сегодня ночью =мол =2SG.ENCL.DAT POSS.2SG=

чызджы скъæфгæ кæнынц
 чыздж -ы скъæф -гæ кæн -ынц
 девочка GEN похищать CONV делать PRS.3PL

И хозяин, у которого они гостили, у наших родственников, так сказал старушке [бабушке этой девушки]: этой ночью, говорит, твою девочку украдут.

13.13 **Æмæ дыууæ** , **сæ** **дыууæ** , **кæмыты** **хуыссыдысты** ,
 æмæ дыууæ сæ= дыууæ кæм -ыт -ы хуыссыд -ысты
 и два POSS.3PL= два где PL INESS спать PST.INTR.3PL
 где

афтæ сæ хуыссæнтæ аивтой
 афтæ сæ= хуысс -æн -т -æ а- ивт -ой
 так POSS.3PL= спать INF2 PL NOM PV менять PST.TR.3PL

И эти двое, они вдвоем, там, где спали, поменялись спальными местами.

13.14 **Иу сынтæг** , **фæлæ иу дæлфæдтæм** , **зæронд ус**
 иу сынтæг фæлæ иу дæл- фæд -т -æм зæронд ус
 один кровать но один под след PL ALL старый женщина
 в ногах

чызджы бынаты схуыссыд , **чызг зæронд усы**
 чыздж -ы бынат -ы с- хуыссыд -*0 чызг зæронд ус -ы
 девочка GEN место INESS PV спать PST.INTR.3SG девочка старый женщина GEN

бынаты схуыссыд
 бынат -ы с- хуыссыд -*0
 место INESS PV спать PST.INTR.3SG

Одна кровать, но одна в ногах, старушка легла на место девушки, а девушка на месте старушки.

13.15 **Адон нартхоры кæрдзын хъæбæр сфыхтой** , **нæ** , **æмæ**
 адон нартхор -ы кæрдзын хъæбæр с- фыхт -ой нæ æмæ
 эти кукуруза GEN пирог твердый PV варить PST.TR.3PL PTCL и

йæ сойæ байсæрстой , **алцæмæйты** , **куыдзы**
 йæ= со -йæ бай- сæрст -ой алцæмæй -т -ы куыдз -ы
 POSS.3SG= жир ABL PV мазать PST.TR.3PL всё.ABL PL GEN собака GEN

тыххæй

тыххæй

для

Эти испекли твёрдый чурек из кукурузной муки, да, и обмазали его жиром, и так далее, из-за собаки.

13.16 **Æмæ сæ** **иу** **кулдуармæ** **схызти** **æмæ**
 æмæ =сæ иу кулдуар -мæ с- хызт -и æмæ
 и =3PL.ENCL.ABL один ворота ALL PV лезть PST.INTR.3SG и

йæ **кæртмæ** **баппæрста** , **æмæ куызд** , **рæсугъд** **тæф**
 =йæ кæрт -мæ ба- ппæрст -а æмæ куызд рæсугъд тæф
 =3SG.ENCL.GEN двор ALL PV бросать PST.TR.3SG и собака красивый запах

нæ кодта **æмæ хъæбæр** **нæ уыд** , **æмæ**
 нæ код -т -а æмæ хъæбæр нæ уыд -*0 æмæ
 PTCL делать TR PST.TR.3SG и твердый PTCL быть PST.INTR.3SG и

йæ **куызд** **цæхæрадонмæ** **ахаста** **æмæ уым**
 =йæ куызд цæхæрадон -мæ а- хаст -а æмæ уым
 =3SG.ENCL.GEN собака огород ALL PV носить PST.TR.3SG и DemDist.IN
 там

æхсыны

æхсын -ы

грызть PRS.3SG

И один из них поднялся на ворота и закинул его во двор, а собака, чурек ведь был вкусный и твердый, и собака отнесла его в огород и начала грызть.

13.17 **Адон æргæпп** **кодтой** **æмæ дуар** **байгом**
 адон æр- гæпп код -т -ой æмæ дуар бай- гом
 эти PV прыжок делать TR PST.TR.3PL и дверь PV открытый

кодтой , **æмæ авд** **æфсымæрæн** **æддейы** **сæ**
 код -т -ой æмæ авд æфсымæр -æн æдде -йы сæ=
 делать TR PST.TR.3PL и семь брат DAT снаружи INESS POSS.3PL=

дуæрттæ **æрæхгæдтой** , **æддæрдыгæй**
 дуар -тт -æ æр- æхгæд -т -ой æддæ -рдыгæй
 дверь PL NOM PV закрывать TR PST.TR.3PL снаружи RCS

Эти прыгнули, открыли дверь и закрыли снаружи двери в комнаты семи братьев.

13.18 **Æмæ бацыдысты** , **æмæ мæ** **фыд чи у**
 æмæ ба- цыд -ысты æмæ мæ= фыд чи у
 и PV идти PST.INTR.3PL и POSS.1SG= отец кто быть.PRS.3SG

уый **ма** **кæдæмдæр** **фæзылди** **иуварс** ,
 уый =ма кæдæм -дæр фæ- зылд -и иуварс
 DemDist.NOM =ещё куда INDEF PV поворачивать PST.INTR.3SG в стороне

скъæтмæ **кæдæмдæр** **бауади** , **нæ** , **æмæ** **уырдыгæй** **куы**
 скъæт -мæ кæдæм -дæр ба- уад -и нæ æмæ уырдыгæй куы
 хлев ALL куда INDEF PV скакать PST.INTR.3SG PTCL и оттуда когда

рацыд , **уырдыгæй** **куы** **рацыди** , **уæд** **кæсы** ,
 ра- цыд уырдыгæй куы ра- цыд -и уæд кæс -ы
 PV идти оттуда когда PV идти PST.INTR.3SG тогда смотреть PRS.3SG

æмæ ...
 æмæ
 и

И они зашли, и мой отец, он еще куда-то завернул, в хлев куда-то зашел, да, и когда вышел оттуда, когда вышел оттуда, то смотрит, и...

13.19 **Кæсы** , **æмæ** **дзы** **чидæр** **хъæццулы**
 кæс -ы æмæ =дзы чи -дæр хъæццул -ы
 смотреть PRS.3SG и =3SG.ENCL.ABL кто INDEF одеяло INESS

тыхтæй **кæйдæр** **рахæссы**
 тыхт -æй кæй -дæр ра- хæс -ы
 кутать.PART.PST ABL кто.GEN INDEF PV носить PRS.3SG

Смотрит, и кто-то выносит кого-то завернутым в одеяло.

14 **Биджелова Серафима** : **Зæрон усы** , **æвæццагæн** , **чызджы**
 Биджелова Серафима Зæрон ус -ы æвæццагæн чыздж -ы
 Биджелова Серафима старый женщина GEN наверное девочка GEN

æфсон !
 æфсон
 предлог

Биджелова Серафима: Старушку, наверное, вместо девушки!

15.1 **Караева Зоя** : **Æмæ уæд** ...
 Караева Зоя Æмæ уæд
 Караева Зоя и тогда

Караева Зоя: И тогда...

15.2 **Æмæ йæ** **мæ** **фыд** **нæ** **федта** , **фæлæ**
 æмæ =йæ мæ= фыд нæ фед -т -а фæлæ
 и =3SG.ENCL.GEN POSS.1SG= отец NEG PV+видеть TR PST.TR.3SG но

рацыдис , **бацыд** **уый** **дæр** **мидæмæ** ,
 ра- цыд -ис ба- цыд -*0 уый =дæр мидæмæ
 PV идти PST.INTR.3SG PV идти PST.INTR.3SG DemDist.NOM =PTCL внутрь

йæхи **хъуыдыйы** **кæдæмдæр** **ауад** , **æмæ**
 йæ= хи хъуыды -йы кæдæм -дæр а- уад -*0 æмæ
 POSS.3SG= REFL.GEN мысль INESS куда INDEF PV скакать PST.INTR.3SG и

фæстæмæ уырдаем бауад , **агъуыстмæ** , **цæмæй йæ**
 фæстæмæ уырдаем ба- уад -*0 агъуыст -мæ цæмæй =йæ
 обратно туда PV скакать PST.INTR.3SG комната ALL что.ABL =3SG.ENCL.GEN

зыдта , **адон кæйдæр** **рахастой** , **уый**
 зыд -т -а адон кæй -дæр ра- хаст -ой уый
 знать TR PST.TR.3SG эти кто.GEN INDEF PV носить PST.TR.3PL DemDist.GEN

И мой отец его не видел, но вышел, он тоже зашел внутрь, куда-то по своим делам зашел, и обратно зашел в комнату, откуда он знал, что они кого-то вынесли.

15.3 **Æмæ уый** **та чызджы** **атыхта** , **талынджы**
 æмæ уый =та чыздж -ы а- тыхт -а талындж -ы
 и DemDist.NOM =же девочка GEN PV кутать PST.TR.3SG темнота INESS

нæ зындысты
 нæ зынд -ысты
 NEG виднеться PST.INTR.3PL

И он завернул девушку, в темноте не видно было.

15.4 **Æмæ атыхта** **æмæ асинтыл** **куыд**
 æмæ а- тыхт -а æмæ асин -т -ыл куыд
 и PV кутать PST.TR.3SG и лестница PL SUPER как

æрхызт , **уæд ын** **йе** , **мбæлтгæй иу**
 æр- хызт -*0 уæд =ын йе= мбæл -тт -æй иу
 PV лезть PST.INTR.3SG тогда =3SG.ENCL.DAT POSS.3SG= друг PL ABL один

афтæ зæгъы , **ды та** , **дам-ма** **цы рахастай** ?
 афтæ зæгъ -ы ды =та =дам - =ма цы ра- хаст -ай
 так сказать PRS.3SG ты =же =мол =ещё что PV носить PST.TR.2SG

И завернул, и как спустился по лестнице, так один из его друзей говорит ему: а ты, мол, что еще выносишь?

15.5 **Иу** , **дам** , **дзы** **куы рахастам**
 иу =дам =дзы куы ра- хаст -ам
 один =мол =3PL.ENCL.ABL ведь PV носить PST.TR.1PL

Уже, мол, мы одну вынесли.

15.6 **Æмæ ай** **чызджы** **асинтыл** **æрæппæрста**
 æмæ ай чыздж -ы асин -т -ыл æр- æппæрст -а
 и DemProx.NOM девочка GEN лестница PL SUPER PV бросать PST.TR.3SG

асинтыл **чызджы** **æрæппæрста** , **æмæ**
 асин -т -ыл чыздж -ы æр- æппæрст -а æмæ
 лестница PL SUPER девочка GEN PV бросать PST.TR.3SG и

Рассветы **йедмæ**
 Рассвет -ы йед -мæ
 Рассвет GEN HES ALL

А эти уже подъезжали к лесу, к Рассвету.

15.12 **Æмæ куы** ‘ **рбацаейхæцца** **кодтой** , **уæд**
 æмæ куы рба- цаей- хæцца код -т -ой уæд
 и если PV PV смешанный делать TR PST.TR.3PL тогда

гæрæхтæ **хъуысынц** , **значит** , **чызджы** ‘
 гæрæх -т -æ хъуыс -ынц значит чыздж -ы
 выстрел PL NOM быть слышным PRS.3PL значит девочка GEN

фсымæртæ **фæдисы** **рацыдысты**
 фсымæр -т -æ фæдис -ы ра- цыд -ысты
 брат PL NOM погоня INESS PV идти PST.INTR.3PL

И когда они уже подъезжали, то слышат выстрелы, значит, братья девушки их преследуют.

15.13 **Æмæ адонмæ дæр хæцаенгæртæ** , **уыцы рæстæджы** **афтæ**
 æмæ адон -мæ =дæр хæцаенгæрт -т -æ уыцы рæстæдж -ы афтæ
 и эти ALL =PTCL оружие PL NOM тот время INESS так

уыди , **о** , **хæцаенгарзимæ** **цыдысты**
 уыд -и о хæцаенгарз -имæ цыд -ысты
 быть PST.INTR.3SG да оружие COMIT идти PST.INTR.3PL

И у этих тоже оружие, в те времена ведь так было, с оружием все ходили.

15.14 **Æмæ уже баййафынæй куы тарстысты** , **уæд** **уыцы**
 æмæ уже бай- йаф -ын -æй куы тарст -ысты уæд уыцы
 и уже PV догнать INF ABL когда бояться PST.INTR.3PL тогда тот

хæцаенгарзы , **уыцы лæппуты** **хъæр ус** **куы**
 хæцаенгарз -ы уыцы лæппу -т -ы хъæр ус куы
 оружие GEN тот мальчик PL GEN крик женщина если

фехъуыста , **ома** , **фæстейы** **æрбахæцца** **кæнынц** ,
 фе- хъуыст -а ома фæсте -йы æрба- хæцца кæн -ынц
 PV слышать PST.TR.3SG то есть сзади GEN PV смешанный делать PRS.3PL

уæд дын **скасти**
 уæд =дын с- каст -и
 тогда =2SG.ENCL.DAT PV смотреть PST.INTR.3SG

И когда они уже боялись, что их догонят, когда выстрелы оружия, крики этих молодых людей женщина услышала, то есть они сзади догоняют их, то она выглянула [и сказала]:

15.15 « **Æз къуылых гуыркъо дæн** , **къуылых гуыркъо** ».
 Æз къуылых гуыркъо дæн къуылых гуыркъо
 я хромой шишка быть.PRS.1SG хромой шишка

«Я хромой желудь, хромой желудь».

16 **Биджелова Серафима : Йер , дам , ма бахуд**
Биджелова Серафима йер =дам ма ба- худ -*0
Биджелова Серафима сейчас =мол NEG PV смеяться IMP.2SG

ууыл – кьуылых гуыркьо .
ууыл кьуылых гуыркьо
DemDist.SUPER хромой шишка

Биджелова Серафима: Вот, говорит, не смейся – хромой жёлудь.

17.1 **Караева Зоя : Аенэбайрайгæ , дам , фæу ,**
Караева Зоя æнæ= бай- рай -гæ =дам фæ- у
Караева Зоя без= PV радоваться CONV =мол PV быть.IMP.2SG

ахиз , дам , æртæккæ !
а- хиз -*0 =дам æртæккæ
PV лезть IMP.2SG =мол сейчас

Караева Зоя: Будь ты неладна, говорит, выходи, говорит, сейчас же!

17.2 « **Мæ мæрдтыстæн , нæ ахиздынæн !**»
мæ= мæрд -т -ы -стæн нæ а- хиз -дынæн
POSS.1SG= мёртвый PL GEN клянусь NEG PV лезть FUT.1SG

«Клянусь своими предками, не выйду!»

17.3 **Уæд ын мæ фыд афтæ зæггы , цæмæн ,**
уæд =ын мæ= фыд афтæ зæгъ -ы цæмæн
тогда =3SG.ENCL.DAT POSS.1SG= отец так сказать PRS.3SG почему

дам , æй хизын кæнут ?
=дам =æй хиз -ын кæн -ут
=мол =3SG.ENCL.GEN лезть PRS.1SG делать IMP.2PL

Тогда мой отец говорит, зачем, говорит, вы заставляете ее выйти?

17.4 **Дæлæ , дам хъæуы кæрон Хостыхъотæм иу зæронд лæг**
дæлæ =дам хъæу -ы кæрон Хостыхъот -æм иу зæронд лæг
там.внизу =мол село GEN конец ALL один старый человек
Хостикоев

и , æмæ , дам , æй уымæн ахæссæм .
и æмæ =дам =æй уым -æн а- хæсс -æм
EXST и =мол =3SG.ENCL.GEN DemDist DAT PV носить PRS.1PL

Вон, говорит, в конце села у Хостиковых один старик есть, и, говорит, ей мы ее отвезем.

18 **Биджелова Серафима : Йер куыд нæ худон !**
Биджелова Серафима йер куыд нæ худ -он
Биджелова Серафима сейчас как NEG смеяться SBJV.1SG

Биджелова Серафима: Вот как не смеяться!

19.1 **Караева Зоя** : **Уый** дæр уыцы иу гæпп раласта
 Караева Зоя уый =дæр уыцы иу гæпп ра- ласт -а
 Караева Зоя DemDist.NOM =PTCL тот один прыжок PV тащить PST.TR.3SG

, **æмæ рагæпп кодта цъыфы астаумæ**
 æмæ ра- гæпп код -т -а цъыф -ы астау -мæ
 и PV прыжок делать TR PST.TR.3SG лужа GEN середина ALL

Караева Зоя: И она как выпрыгнет, и выпрыгнула прямо в лужу.

19.2 **Æмæ гъе уый тыххæй аирвæзтысты**, **æндæр**
 æмæ гъе уый тыххæй а- ирвæзт -ысты æндæр
 и ну DemDist.GEN для PV спастыся PST.INTR.3PL другой

кæрæдзийы ныццагътаиккой
 кæрæдзи -йы ныц- цагът -аиккой
 RCP GEN PV уничтожать CNTRF.3PL

И благодаря этому они спаслись, а то бы они друг друга истребили.

19.3 **Уæд адон , мах уонтæ , хъæды кæмдæр**
 уæд адон мах хъæд -ы кæм -дæр
 тогда эти мы.NOM лес INESS где INDEF

амбæхстысты, **æмæ уыдон сæ усы уже**
 а- мбæхст -ысты æмæ уыдон сæ= ус -ы уже
 PV прятать PST.INTR.3PL и DemDist.PL.NOM POSS.3PL= женщина GEN уже

куы ба ... куы федтой, **уæд ма цæмæ лидзынц**
 куы ба куы фед -т -ой уæд =ма цæмæ лидз -ынц
 когда HES когда PV+видеть TR PST.TR.3PL тогда =ещё что.ALL бежать PRS.3PL

сæ фæстæ , æмæ йæ сæвæрдтой, **æмæ**
 сæ= фæстæ æмæ =йæ с- æвæрд -т -ой æмæ
 POSS.3PL= после и =3SG.ENCL.GEN PV класть TR PST.TR.3PL и

йæ аластой
 =йæ а- ласт -ой
 =3SG.ENCL.GEN PV возить PST.TR.3PL

Тогда они, наши, где-то в лесу спрятались, и когда они уже свою старушку... когда увидели, то зачем еще им гнаться за ними, и они посадили ее и увезли.

19.4 **Афтæ ма тыххæй раирвæзтысты**
 афтæ =ма тыххæй ра- ирвæзт -ысты
 так =ещё для PV спастыся PST.INTR.3PL

Так еле-еле они спаслись.

20 **Биджелова Серафима** : **Хæйрæджытæ**, **мæнæ ма !**
 Биджелова Серафима хæйрæджы -т -æ мæнæ =ма
 Биджелова Серафима черт PL NOM вот =ещё
 DISC

Биджелова Серафима: Черти, глян-ка!

21 **Мадина** : **Æмæ уыцы чызджы уыйфæстæ дæр нал**
Мадина Æмæ уыцы чыздж -ы уый фæстæ =дæр нал
Мадина и тот девочка GEN DemDist.GEN после =PTCL больше.не

ахастой ?

а- хаст -ой

PV носить PST.TR.3PL

Мадина: А эту девушку так и не украли уже?

22.1 **Караева Зоя** : **Нал æй рахастой , нал**
Караева Зоя нал =æй ра- хаст -ой нал
Караева Зоя больше.не =3SG.ENCL.GEN PV носить PST.TR.3PL больше.не

бауæндыдысты

ба- уæндыд -ысты

PV осмеливаться PST.INTR.3PL

Караева Зоя: Нет, уже не украли, побоялись.

22.2 **Хъахъхъæнгæ йæ кодтой уже**
хъахъхъæн -гæ =йæ код -т -ой уже
охранять CONV =3SG.ENCL.GEN делать TR PST.TR.3PL уже

Уже стерегли ее.

22.3 **Афтæ** .

афтæ

так

Так.

22.4 **Ахæм æмбисонд дæр сыл æрцыди**
ахæм æмбисонд =дæр =сыл æр- цыд -и
такой пословица =PTCL =3PL.ENCL.SUPER PV идти PST.INTR.3SG

И такая история с ними приключилась.

23 **Кто-то : Это в Кадгароне было ?**

кто-то Это

24.1 **Караева Зоя : О , Хъæдгæроны фыццаг , гъе уым не**
Караева Зоя о Хъæдгæрон -ы фыццаг гъе уым не
Караева Зоя да Кадгарон INESS первый ну DemDist.IN PTCL
там

схъомыл сты , мæ фыд ... æмæ уыцы хабæртгæ
с- хъомыл сты мæ= фыд æмæ уыцы хабæр -тт -æ
PV взрослый быть.PRS.3PL POSS.1SG= отец и тот известие PL NOM

сты
сты
быть.PRS.3PL

Караева Зоя: Да, в Кадгароне сначала, там ведь мы выросли, мой отец... это еще те истории.

24.2 **Хъæдгæроны фæсивæд**
Хъæдгæрон -ы фæсивæд
Кадгарон GEN молодежь

Кадгаронская молодежь.

25 **Мадина** : **Хъæдгæронæй немæ иу кусы** , **Тезиаты**
Мадина Хъæдгæрон -æй немæ иу кус -ы Тезиат -ы
Мадина Кадгарон ABL 1PL.COMIT один работать PRS.3SG GEN
Тезиев

чынды у
чынды у
невеста быть.PRS.3SG

Мадина: Из Кадгарона с нами одна работает, невестка Тезиевых.

26 **Караева Зоя** : **Æмæ сæ нал хъуыды кæнын** ,
Караева Зоя Æмæ =сæ нал хъуыды кæн -ын
Караева Зоя и =3PL.ENCL.GEN больше.не мысль делать PRS.1SG
помнить

нæ алыварс цардысты уым
нæ= алыварс цард -ысты уым
POSS.1PL= вокруг жить PST.INTR.3PL DemDist.IN
там

Караева Зоя: А я их не помню уже, вокруг нас жили они.

27 **Биджелова Серафима** : **Шестьдесят первый азы я вышла оттуда** .
Биджелова Серафима Шестьдесят первый аз -ы я
Биджелова Серафима год GEN я

Биджелова Серафима: В шестьдесят первом году я вышла оттуда.

28 **Мадина** : **Хъæдгæронæй дæ ды дæр ?**
Мадина Хъæдгæрон -æй дæ ды =дæр
Мадина Кадгарон ABL быть.PRS.2SG ты =PTCL

Мадина: Из Кадгарона вы тоже?

29 **Биджелова Серафима** : **О , я тоже из Кадгарона** .
Биджелова Серафима о я тоже
Биджелова Серафима да я тоже

30 **Мадина** : **Иронау дзурут** .
Мадина ирон -ау дзур -ут
Мадина осетинский EQU говорить IMP.2PL

Мадина: Говорите по-осетински.

31 **Биджелова Серафима** : **Æмæ иронау нæ зонын**
 Биджелова Серафима Æмæ ирон -ау нæ зон -ын
 Биджелова Серафима и осетинский EQU NEG знать PRS.1SG

Биджелова Серафима: А я по-осетински не умею [смеется].

32.1 **Караева Зоя** : **Иу ран та йед уыдис** ... **Значит** , **фараст**
 Караева Зоя Иу ран =та йед уыд -ис значит фараст
 Караева Зоя один место =же HES быть PST.INTR.3SG значит девять

, **фараст бæхы иу хæдзары** , **кæмдæр**
 фараст бæх -ы иу хæдзар -ы кæм -дæр
 девять конь GEN один дом INESS где INDEF

Караева Зоя: А в одном месте было... Значит, девять, девять лошадей в одном доме, где-то.

32.2 **Йер уый дæр хъæутæй кæцыдæр хъæуы**
 йер уый =дæр хъæу -т -æй кæцы -дæр хъæу -ы
 сейчас DemDist.NOM =PTCL село PL ABL какой INDEF быть.нужным PRS.3SG

æмæ мæ фыдмæ æрба ... **уæд раздæр конокрадтæ**
 æмæ мæ= фыд -мæ æрба- уæд раздæр конокрад -т -æ
 и POSS.1SG= отец ALL PV тогда вначале конокрад PL NOM

уыди
 уыд -и
 быть PST.INTR.3SG

Это тоже было в каком-то из сёл и к моему отцу при... тогда раньше были конограды.

32.3 **Бæхтæ йедтæ радав-бадав**
 бæх -т -æ йед -т -æ ра- дав - ба- дав
 конь PL NOM HES PL NOM PV красть красть

Крали лошадей.

33 **Мадина** : **Бæхдавджытæ**
 Мадина бæх дав -дж -ыт -æ
 Мадина конь красть PTCP.PRS PL NOM

Мадина: Конокрады [подсказывает осетинское слово].

34.1 **Караева Зоя** : **О**
 Караева Зоя о
 Караева Зоя да

Караева Зоя: Да.

34.2 **Афтæ хъæбатырдзинады тыххæй бæхтæ давтой**
 афтæ хъæбатыр -дзинад -ы тыххæй бæх -т -æ давт -ой
 так храбрый AN GEN для конь PL NOM красть PST.TR.3PL

Так, ради того, чтобы свою храбрость проявить, крали лошадей.

34.3 **Æмæ маэ** **фьд чи у** , **уый** ... **Маэ** **фьдæн**
 æмæ маэ= фьд чи у уый маэ= фьд -æн
 и POSS.1SG= отец кто быть.PRS.3SG DemDist POSS.1SG= отец DAT

йæ **фьд чи у** , **уый** **афтæ зæггы** ,
 йæ= фьд чи у уый афтæ зæгъ -ы
 POSS.3SG= отец кто быть.PRS.3SG DemDist.NOM так сказать PRS.3SG

ацы **æхсæв** , **дам** , **дын** **ацæуæн** **никуыдæм и** .
 ацы æхсæв =дам =дын а- цæу -æн никуыдæм и
 DemProx ночь =мол =2SG.ENCL.DAT PV идти INF2 никуда EXST

И мой отец, он... Отец моего отца говорит, сегодня ночью, говорит, нельзя тебе никуда идти.

34.4 **Æмæ маэ** **фьд чи у** , **уымæ** **йе** ‘
 æмæ маэ= фьд чи у уы -мæ йе=
 и POSS.1SG= отец кто быть.PRS.3SG DemDist ALL POSS.3SG=

мбæлтгæ ‘ **рбадзырдтой** : **цæуын** **хъæуы** ,
 мбæл -тт -æ рба- дзырд -т -ой цæу -ын хъæу -ы
 друг PL NOM PV говорить TR PST.TR.3PL идти INF быть.нужным PRS.3SG

кæмдæр **фараст бæхы** , **æмæ дзы** **иу бæх ахæм**
 кæм -дæр фараст бæх -ы æмæ =дзы иу бæх ахæм
 где INDEF девять конь GEN и =3PL.ENCL.ABL один конь такой

уыди , **мæнаэ йæ** **барц чи у** , **уый**
 уыд -и мæнаэ йæ= барц чи у уый
 быть PST.INTR.3SG вот POSS.3SG= грива кто быть.PRS.3SG DemDist.NOM
 DISC

зæхмæ **хæццаэ** **кодта** , **дынджыр къæдзил** .
 зæх -мæ хæццаэ код -т -а дынджыр къæдзил
 земля ALL смешанный делать TR PST.TR.3SG большой хвост

И мой отец, его позвали его друзья: надо идти, где-то есть девять лошадей; и одна лошадь была такая: грива ее доставала до земли, длинный хвост.

34.5 **Æмæ гъе уый** **давынмæ** **цыдысты** .
 æмæ гъе уый дав -ын -мæ цыд -ысты
 и ну DemDist.GEN красть INF ALL идти PST.INTR.3PL

И они шли красть ее.

34.6 **Æмæ маэ** **фьдæн йæ** **фьд ма** ‘ **гас** **уыди**
 æмæ маэ= фьд -æн йæ= фьд =ма гас уыд -и
 и POSS.1SG= отец DAT POSS.3SG= отец =ещё живой быть PST.INTR.3SG

, **æмæ** , **дам** , **мæ** **нæ** **уагъта** , **ацы** ‘ **хсæв**
 æмæ =дам =мæ нæ уагът -а ацы хсæв
 и =мол =1SG.ENCL.GEN NEG разрешать PST.TR.3SG DemProx ночь

, дам , дын ацауаен никуыдаем и
 =дам =дын а- цау -аен никуыдаем и
 =мол =2SG.ENCL.DAT PV идти INF2 никуда EXST

И отец моего отца еще был жив тогда, и он не пускал меня, мол, сегодня ночью никуда тебе нельзя уйти.

34.7 Аемæ схуыссыд

æмæ с- хуыссыд -*0
 и PV спать PST.INTR.3SG

И лег спать.

34.8 Аемæ-иу æй

æмæ =иу =æй абæрæг-абæрæг
 и =ITER =3SG.ENCL.GEN PV заметный DemProx.NOM заметный

кодта

код -т -а
 делать TR PST.TR.3SG

И тот проверял его.

34.9 Аемæ ма

æмæ ма= фыд чи у , уый сыстади
 и POSS.1SG= отец кто быть.PRS.3SG DemDist PV вставить PST.INTR.3SG

æмæ йæ

æмæ йæ= хуыссæны кьодах сæвæрдта
 и POSS.3SG= спать INF2 GEN чурбан PV класть TR PST.TR.3SG

И мой отец встал и положил в кровать полено.

34.10 Йæ

йæ= хуыссæны кьодах сæвæрдта , æмæ
 POSS.3SG= спать INF2 GEN чурбан PV класть TR PST.TR.3SG æмæ
 и

йыл

=йыл худ сæвæрдта , æмæ йæ хъæццулæй
 =3SG.ENCL.SUPER шапка PV класть TR PST.TR.3SG и æмæ йæ= хъæццул -æй
 и POSS.3SG= одеяло ABL

бамбæрзта

ба- мбæрзт -а
 PV крыть PST.TR.3SG

Положил в свою кровать полено, надел на него шапку и накрыл одеялом.

34.11 Аемæ та-иу йæ

æмæ =та =иу йæ= фыд рацыд , æмæ-иу æй
 и =же =ITER POSS.3SG= отец PV идти и =ITER =3SG.ENCL.GEN

асгæрста

а- сгæрст -а , а , ацы , хсæв , дам , ма лæппу
 PV трогать PST.TR.3SG а DemProx ночь =дам ма= лæппу
 =мол POSS.1SG= мальчик

никуыдаэм ацыд
 никуыдаэм а- цыд -*0
 никуда PV идти PST.INTR.3SG

И отец заходил, трогал: а, этой ночью, мол, мой сын никуда не ушел.

34.12 **Уæд райсомæй , бонырдаэм , фарастан сахатыл бæх**
 уæд райсом -æй бон -ырдаэм фарастан сахат -ыл бæх
 тогда утро ABL день DIR девять час SUPER конь

æрбаластой æмæ йын æй скъæты
 æрба- ласт -ой æмæ =йын =æй скъæт -ы
 PV возить PST.TR.3PL и =3SG.ENCL.DAT =3SG.ENCL.GEN хлев GEN

бабастой , уым се скъæты
 ба- баст -ой уым се= скъæт -ы
 PV связывать PST.TR.3PL DemDist.IN POSS.3PL= хлев INESS
 там

Тогда утром, к утру, в девять часов они привезли лошадь и привязали ее в хлеву, там, в их хлеву.

34.13 **Æмæ йæ фыд куы сыстади , уæд ын**
 æмæ йæ= фыд куы сы- стад -и уæд =ын
 и POSS.3SG= отец когда PV вставать PST.INTR.3SG тогда =3SG.ENCL.DAT

афтæ зæггы , лæппу , дысон , дам , куыд никуыдаэм
 афтæ зæгг -ы лæппу дысон =дам куыд никуыдаэм
 так сказать PRS.3SG мальчик вчера ночью =мол как никуда

ацыдтæ , куыд , дам , бафæрæзтай ?
 а- цыд -тæ куыд =дам ба- фæрæзт -ай
 PV идти PST.INTR.2SG как =мол PV мочь PST.TR.2SG

И когда его отец встал, он ему говорит: мальчик, ты ведь ночью никуда не ушел, как это так вытерпел?

34.14 **Уæдæ , дам-ма , скъæтмæ бауай , кæддæра , дам**
 уæдæ =дам - =ма скъæт -мæ ба- уай -*0 кæддæра =дам
 так =мол =ещё хлев ALL PV скакать IMP.2SG интересно =мол

никуыдаэм ацыдтæн
 никуыдаэм а- цыд -тæн
 никуда PV идти PST.INTR.1SG

А ты, говорит, загляни в хлев, как это никуда я не ушел.

34.15 **Æмæ скъæтмæ куы бацыди , уæд уыцы бæх куы**
 æмæ скъæт -мæ куы ба- цыд -и уæд уыцы бæх куы
 и хлев ALL когда PV идти PST.INTR.3SG тогда тот конь когда

ауыдта , уæд худгæ рацыд : « Уый та
 а- уыд -т -а уæд худ -гæ ра- цыд уый =та
 PV видеть TR PST.TR.3SG тогда смеяться CONV PV идти DemDist.NOM =же

дын кæм уыди , уыцы рæсугъд бæх ?».
 =дын кæм уыд -и уыцы рæсугъд бæх
 =2SG.ENCL.DAT где быть PST.INTR.3SG тот красивый конь

И когда он зашел в хлев и увидел эту лошадь, вышел улыбаясь: «Откуда у тебя эта красивая лошадь?».

34.16 Æмæ , дам , дысон ... Хъæутæй кæцыдæр хъæуы ,
 æмæ =дам дысон хъæу -т -æй кæцы -дæр хъæу -ы
 и =мол вчера ночью село PL ABL какой INDEF село INESS

загъта , уырдыгæй , дам , æй æрбаластон
 загът -а уырдыгæй =дам =æй æрба- ласт -он
 сказать PST.TR.3SG оттуда =мол =3SG.ENCL.GEN PV возить PST.TR.1SG

, уырдыгæй йæ радавта .
 уырдыгæй =йæ ра- давт -а
 оттуда =3SG.ENCL.GEN PV красть PST.TR.3SG

И, говорит, вчера ночью... В каком-то из сёл, говорит, оттуда, говорит, я ее привез, оттуда он ее украл.

34.17 Ну , бæхтæ ма дзы уыди йемæ ,
 ну бæх -т -æ =ма =дзы уыд -и йемæ
 HES конь PL NOM =ещё =3SG.ENCL.INESS быть PST.INTR.3SG 3SG.COMIT

фæлæ дзы гъе уый , рæсугъд , ахæм бæх .
 фæлæ =дзы гъе уый рæсугъд ахæм бæх
 но =3PL.ENCL.ABL ну DemDist.NOM красивый такой конь

Ну, лошади еще были с ней, но эта, красивая такая лошадь.

34.18 Æмæ , дам , дæ дысон-бонмæ хуыссæны
 æмæ =дам =дæ дысон - бон -мæ хуысс -æн -ы
 и =мол =2SG.ENCL.GEN вчера ночью день ALL спать INF2 GEN

цалдæр проверкæйы куы скодтон , бæрæджы куы
 цал -дæр проверкæ -йы куы с- код -т -он бæрæдж -ы куы
 сколько INDEF GEN ведь PV делать TR PST.TR.1SG заметный GEN ведь
 несколько

бакодтон , æмæ , дам , уым куы уыдтæ .
 ба- код -т -он æмæ =дам уым куы уыд -тæ
 PV делать TR PST.TR.1SG и =мол DemDist.IN ведь быть PST.INTR.2SG
 там

А, говорит, вчера за всю ночь я несколько раз тебя проверил, и, говорит, ты ведь там был.

34.19 Æмæ , дам , уым кьодах уыди , æз дзы
 æмæ =дам уым кьодах уыд -и æз =дзы
 и =мол DemDist.IN чурбан быть PST.INTR.3SG я =3SG.ENCL.INESS
 там

нæ уыдтæн .
 нæ уыд -тæн
 NEG быть PST.INTR.1SG

И, говорит, там полено было, не я.

34.20 **Афтæмæй афтæтæ фыдуаг митæ дæр**
 афтæмæй афтæ -т -æ фыдуаг ми -т -æ =дæр
 так так PL NOM избалованный поступок PL NOM =PTCL

кодтой

код -т -ой
 делать TR PST.TR.3PL

Так они занимались баловством.

35 **Кочиева Манана : Æз дæр ма хъуыды кæнын , мæнæ**
 Кочиева Манана Æз =дæр =ма хъуыды кæн -ын мæнæ
 Кочиева Манана я =PTCL =ещё мысль делать PRS.1SG вот
 помнить DISC

хъæуты нæхимæ ...
 хъæу -т -ы нæ= химæ
 село PL INESS POSS.1PL= REFL.ALL

Кочиева Манана: И я еще помню, у нас в селах...

36 **Караева Зоя : Фидыдта гъе уыцы митæ дæр**
 Караева Зоя фидыд -т -а гъе уыцы ми -т -æ =дæр
 Караева Зоя подходит TR PST.TR.3SG ну тот поступок PL NOM =PTCL

уыцы рæстæджы æмæ кодтой
 уыцы рæстæдж -ы æмæ код -т -ой
 тот время INESS и делать TR PST.TR.3PL

Караева Зоя: И тогда, в то время, эти дела были уместны.

37.1 **Кочиева Манана :... гыццылæй уыдтæн , æмæ-иу**
 Кочиева Манана гыццыл -æй уыд -тæн æмæ =иу
 Кочиева Манана маленький ABL быть PST.INTR.1SG и =ITER

жы чынджæхшæв кæнæ исты-иу жы куы
 =жы чындж æхшæв кæнæ исты - =иу =жы куы
 =3SG.ENCL.INESS невеста ночь или что-нибудь =ITER =3SG.ENCL.INESS если
 свадьба

уыди , зианы хабар кæнæ исты , сорок дней æмæ
 уыд -и зиан -ы хабар кæнæ исты , сорок дней æмæ
 быть PST.INTR.3SG покойник GEN известие или что-нибудь и

уæд-иу бæхдугъ-иу уыди
 уæд =иу бæх дугъ - =иу уыд -и
 тогда =ITER конь скачки =ITER быть PST.INTR.3SG

Кочиева Манана: ...я была маленькой и когда бывала свадьба или что-то еще или похороны, сороковины, устраивали скачки на лошадях.

37.2 **Æмæ-иу афтæ стьолба-иу уыди , стыр стьолб мæнæ**
 æмæ =иу афтæ стьолба - =иу уыд -и стыр стьолб мæнæ
 и =ITER так столб =ITER быть PST.INTR.3SG большой столб вот
 DISC

афтæ , **маэ-иу** **уæлæмæ** ... **байсæрстой-иу**
афтæ маэ =иу уæлæ -мæ бай- сæрст -ой - =иу
так и =ITER верхняя.часть ALL PV мазать PST.TR.3PL =ITER

æй **сойæ** , **æмæ-иу** **уæлæмæ**
=æй со -йæ æмæ =иу уæлæ -мæ
=3SG.ENCL.GEN жир ABL и =ITER верхняя.часть ALL

бырыдысты-иу

бырыд -ысты - =иу
ползти PST.INTR.3PL =ITER

И бывал столб, высокий столб, до верху... обмазывали его жиром, и по нему лезли вверх.

37.3 **Æмæ чи цы æрस्ताид** , **уый** **уже**
æмæ чи цы æр- ист -айд уый уже
и кто что PV снимать CNTRF.3SG DemDist.NOM уже

йæхи **уыди** , **ахæм йедтæ-иу**
йæ= хи уыд -и ахæм йед -т -æ - =иу
POSS.3SG= REFL.GEN быть PST.INTR.3SG такой HES PL NOM =ITER

жы **уыди**
=жы уыд -и
=3SG.ENCL.INESS быть PST.INTR.3SG

И кто что снимал с него, принадлежало ему, такие эти бывали.

37.4 **Раздæр-иу** **хорз** **сыдæртæ-иу** **уыди**
раздæр - =иу хорз сы -дæр -т -æ - =иу уыд -и
раньше =ITER хороший что INDEF PL NOM =ITER быть PST.INTR.3SG

фæлæ йерын ма кæм и ?
фæлæ йерын =ма кæм и
но сейчас =ещё где EXST

Раньше что-то такое хорошее бывало, а теперь что еще?

37.5 **Ахæмтæ** **жы** **уже** **нал** **и**
ахæм -т -æ =жы уже нал и
такой PL NOM =3SG.ENCL.INESS уже больше.не EXST

Такого уже нет.

37.6 **Маэ-иу** **первый место дæр-иу** **чи райста** , **уый**
маэ =иу первый место =дæр =иу чи ра- йст -а уый
и =ITER =PTCL =ITER кто PV братъ PST.TR.3SG DemDist

бæхдугъæй , **нæ** , **уымæн-иу** **подарок хæдон-иу**
бæх дугъ -æй нæ уы -мæн - =иу подарок хæдон - =иу
конь скачки ABL PTCL DemDist DAT =ITER рубашка =ITER

кæнæ исты-иу лæвæрдтой
 кæнæ исты - =иу лæвæрд -т -ой
 или что-нибудь =ITER давать TR PST.TR.3PL

И тот, кто получал первое место на скачках, да, ему дарили рубашку или что-то еще.

37.7 Кæнæ æхца дæр-иу уыди йæ хуылфы
 кæнæ æхца =дæр =иу уыд -и йæ= хуылф -ы
 или деньги =PTCL =ITER быть PST.INTR.3SG POSS.3SG= внутренняя.часть INESS

дзæкъулы мидаг
 дзæкъул -ы мидаг
 мешочек GEN внутри

Или деньги бывали внутри, внутри мешочка.

37.8 Раздæр уышы æгъдæуттæ жæбæх уыди фæлæ йерын
 раздæр уышы æгъдæу -тт -æ жæбæх уыд -и фæлæ йерын
 раньше тот обычай PL NOM хороший быть PST.INTR.3SG но сейчас

нал кæнынч уышы æгъдæуттæ æз дæр ма
 нал кæн -ынч уышы æгъдæу -тт -æ æз =дæр =ма
 больше.не делать PRS.3PL тот обычай PL NOM я =PTCL =ещё

сæ хъуыды кæнын
 =сæ хъуыды кæн -ын
 =3PL.ENCL.GEN мысль делать PRS.1SG
 помнить

Раньше такие хорошие традиции бывали, но сейчас эти традиции уже не соблюдаются, а я их еще помню.

38.1 Караева Зоя : Уый до революци Советский власть нæма
 Караева Зоя уый до революции Советский власть нæма
 Караева Зоя DemDist.NOM Советский власть ещё.не

уыди уыцы рæстæджы хабæрттæ сты
 уыд -и уыцы рæстæдж -ы хабæр -тт -æ сты
 быть PST.INTR.3SG тот время INESS известие PL NOM быть.PRS.3PL

Караева Зоя: Это до революции, еще Советской власти не было, это дела тех дней.

38.2 Иу ран та давынмæ бацыдысты иу хæдзармæ
 иу ран =та дав -ын -мæ ба- цыд -ысты иу хæдзар -мæ
 один место =же нести INF ALL PV идти PST.INTR.3PL один дом ALL

бæхмæ æмæ кæсынц æмæ бæхуæрдон кæрты æмæ бæх
 бæх -мæ æмæ кæс -ынц æмæ бæх уæрдон кæрт -ы æмæ бæх
 конь ALL и читать PRS.3PL и конь повозка двор INESS и конь

уыцы бæх кæй давтой
 уыцы бæх кæй давт -ой
 тот конь COMP красть PST.TR.3PL

А куда-то они пошли воровать лошадь, и смотрят, и повозка стоит во дворе, и лошадь, эта лошадь, которую они собирались украсть...

38.3 Ну , радыгай дежурит кодтой æфсымаертæ ,
 ну рад -ыгай дежурит код -т -ой æфсымаерт -т -æ
 HES очередь DISTR делать TR PST.TR.3PL брат PL NOM

цалдæр уыдысты , æмæ йæ хъахъхъæдтой
 цал -дæр уыд -ысты æмæ =йæ хъахъхъæд -т -ой
 сколько INDEF быть PST.INTR.3PL и =3SG.ENCL.GEN охранять TR PST.TR.3PL
 несколько

, уыцы бæх скъæты куы бабæттой , уæд æй
 уыцы бæх скъæт -ы куы ба- бæтт -ой уæд =æй
 тот конь хлев INESS если PV связывать SBJV.3PL тогда =3SG.ENCL.GEN

уыдонимæ чидæр радавдзæн , зæгъгæ .
 уыдон -имæ чи -дæр ра- дав -дзæн зæгъ -гæ
 DemDist.PL COMIT кто INDEF PV красть FUT.3SG сказать CONV

Ну, по очереди дежурили братья, несколько их было, и сторожили ее, если привяжут ее в хлеву, то с другими лошадьми ее могут украсть, мол.

38.4 Æмæ бæхы бабаста цалхмæ , ‘ мæ йæхæдæг
 æмæ бæх -ы ба- баст -а цалх -мæ мæ йæхæдæг
 и конь GEN PV связывать PST.TR.3SG колесо ALL и

хуыссы ... йед ... уæрдоны .
 хуысс -ы йед уæрдон -ы
 лежать PRS.3SG HES повозка INESS

И лошадь он привязал к колесу, а сам спит... это... в повозке.

38.5 Æмæ бафынаей и , ну , иннае ‘ фсымаертæ фынаей
 æмæ ба- фынаей и ну иннае фсымаерт -т -æ фынаей
 и PV сон EXST HES другой брат PL NOM сон

кодтой , радыгай кодтой уыцы хабæртæ
 код -т -ой рад -ыгай код -т -ой уыцы хабæрт -тт -æ
 делать TR PST.TR.3PL очередь DISTR делать TR PST.TR.3PL тот известие PL NOM

, радыгай йæ хъахъхъæдтой .
 рад -ыгай =йæ хъахъхъæд -т -ой
 очередь DISTR =3SG.ENCL.GEN охранять TR PST.TR.3PL

И он уснул, ну, другие братья спали, по очереди все это, по очереди охраняли ее.

38.6 Адон бацыдысты æмæ касынц , æмæ бæх цалхыл
 адон ба- цыд -ысты æмæ кæс -ынц æмæ бæх цалх -ыл
 эти PV идти PST.INTR.3PL и читать PRS.3PL и конь колесо SUPER

баст

баст

связывать.PART.PST

Эти зашли и смотрят, а лошадь к колесу привязана.

38.7 **Ныр ын куыд бакæнæм ?**
 ныр =ын куыд ба- кæн -æм
 сейчас =3SG.ENCL.DAT как PV делать SBJV.1PL

А что теперь делать?

38.8 **Ныр фынаей кæны , хъахъхъæнæг чи у ,**
 ныр фынаей кæн -ы хъахъхъæн -æг чи у
 сейчас сон делать PRS.3SG охранять PTCP.PRS кто быть.PRS.3SG

уый

уый

DemDist.NOM

А сторож спит.

38.9 **Æмæ уæрдонмæ цыдæр сарæзтой , æмæ цалх**
 æмæ уæрдон -мæ цы -дæр с- арæзт -ой æмæ цалх
 и повозка ALL что INDEF PV делать PST.TR.3PL и колесо

раппæрстой

ра- пæрст -ой

PV бросать PST.TR.3PL

И приставили что-то к повозке и открутили колесо.

38.10 **Æмæ цалх йæ хъæбысы бако ..., бæхмæ**
 æмæ цалх йæ= хъæбыс -ы бако бæх -мæ
 и колесо POSS.3SG= объятие INESS конь ALL

схызти , куы йæ ра ... мæ фыд чи
 с- хызт -и куы =йæ ра- мæ= фыд чи
 PV лезть PST.INTR.3SG когда =3SG.ENCL.GEN PV POSS.1SG= отец кто

у , куы рацыд , куы ракодтой йæ
 у куы ра- цыд куы ра- код -т -ой =йæ
 быть.PRS.3SG когда PV идти когда PV делать TR PST.TR.3PL =3SG.ENCL.GEN

уæд бæхмæ схызти æмæ цалх йæ хъæбысы
 уæд бæх -мæ с- хызт -и æмæ цалх йæ= хъæбыс -ы
 тогда конь ALL PV лезть PST.INTR.3SG и колесо POSS.3SG= объятие INESS

сæвæрдта , бæхы афтæмæй радавтой
 с- æвæрд -т -а бæх -ы афтæмæй ра- давт -ой
 PV класть TR PST.TR.3SG конь GEN так PV красть PST.TR.3PL

И колесо он взял... сел на коня, когда его... мой отец, когда он вышел, когда вывели коня, он сел на

него, взял колесо и так они похитили коня.

38.11 **Ахæм дæвдтытæ** , **дæр кодтой** .
ахæм дæвд -тыт -æ =дæр код -т -ой
такой красть.PART.PST PL NOM =PTCL делать TR PST.TR.3PL

И так крали тоже.

39 **Кочиева Манана : Уыди** , **уыди** , **уыцы**
Кочиева Манана уыд -и уыд -и уыцы
Кочиева Манана быть PST.INTR.3SG быть PST.INTR.3SG тот

рæстæджы уыди
рæстæдж -ы уыд -и
время INESS быть PST.INTR.3SG

Кочиева Манана: Было, было, в те времена было.

40 **Тина : Цомут Русланмæ**
Тина цом -ут Руслан -мæ
Тина пойдем IMP.2PL Руслан ALL

Тина: Пойдемте к Руслану.

41 **Караева Зоя : О** , **Руслан дæр** , **о** .
Караева Зоя о Руслан =дæр о
Караева Зоя да Руслан =PTCL да

Караева Зоя: Да, Руслан тоже, да.

42 **Тина : Русланыл фидар зонд и** , **æгъдау** .
Тина Руслан -ыл фидар зонд и æгъдау
Тина Руслан SUPER крепкий ум EXST обычай

Тина: У Руслана крепкое [традиционное] мышление, агъдау.

43 **Кочиева Манана : Мæ дын бакомджени** , **Тинæ ?**
Кочиева Манана Мæ =дын ба- ком -джени Тинæ
Кочиева Манана и =2SG.ENCL.DAT PV соглашаться FUT.3SG Тина

Кочиева Манана: А он согласится, Тина?

44 **Тина : Загътон ын** , **о** .
Тина загът -он =ын о
Тина сказать PST.TR.1SG =3SG.ENCL.DAT да

Тина: Я ему сказала, да.

45.1 **Караева Зоя : Цæуыннæ ?**
Караева Зоя цæуыннæ
Караева Зоя почему.не

Караева Зоя: Почему нет?

45.2 **Æз уæддæр ... Ферох мæ сты** , **æндæр æз бирæ**
æз уæддæр фе- рох =мæ сты æндæр æз бирæ
я все-таки PV забытый =1SG.ENCL.ABL быть.PRS.3PL другой я много

... тынг бираэ таураэгьтэ ...
тынг бираэ таураэгь -т -æ
очень много легенда PL NOM

Я все-таки... Забыла, а так много... очень много легенд...

46 Олег : Бузныг , стыр бузныг .
Олег бузныг стыр бузныг
Олег благодарный большой благодарный

Олег: Спасибо, большое спасибо.

47 Кочиева Манана : Цэй уæдæ , дзæбæх ут !
Кочиева Манана цэй уæдæ дзæбæх ут
Кочиева Манана CON так хороший быть.IMP.2PL

Кочиева Манана: Ну ладно, всего доброго вам!